Information om nya lagen

Missbruk av offentlig ställning – nytt brott stärker kampen mot korruption

Den 1 augusti 2026 infördes ett nytt brott i brottsbalken: **missbruk av offentlig ställning**. Reformen är den mest omfattande skärpningen av det straffrättsliga tjänstemannaansvaret på flera decennier och har ett uttalat antikorruptionssyfte – att minska riskerna för att offentlig makt utnyttjas för otillbörlig vinning och att stärka medborgarnas förtroende för det offentliga.

För organisationer som arbetar med antikorruption, compliance och internkontroll i offentlig sektor är det nya brottet viktigt att känna till, eftersom det utvidgar det straffbara området betydligt jämfört med dagens tjänstefelsansvar och kompletterar kopplingen mellan tjänstefel och mutbrott.

Sammanfattning

Bakgrund

Paragrafen är utformad med förebild i artikel 19 i FN:s konvention mot korruption. Lagändringen bygger på utredningen *SOU 2025:87 Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel*. Regeringen (Tidöpartierna) lämnade lagrådsremiss i februari 2026 och proposition i april 2026. Riksdagen beslutade om lagändringen den 15 juni 2026 (bet. 2025/26:JuU40), och den trädde i kraft den 1 augusti 2026.

Bakgrunden är dels enskilda uppmärksammade fall av maktmissbruk och felaktig hantering av skattemedel i kommuner och myndigheter, dels en oro för att organiserad brottslighet försöker infiltrera och påverka den offentliga förvaltningen.

Vad är straffbart?

Brottet tar sikte på den som, vid utövande av offentlig tjänst, offentligt uppdrag eller annan offentlig verksamhet, **uppsåtligen** bryter mot lag eller annan författning genom att

- **vidta**, eller
- **underlåta att vidta**

en åtgärd för att

1. själv få en otillbörlig förmån,
2. ge någon annan en otillbörlig förmån, eller
3. otillbörligt missgynna någon annan.

Exempel som nämns i förarbetena är missbruk av skattemedel, fusk vid offentlig upphandling (även utan koppling till ett formellt myndighetsbeslut), samt så kallat kommunalt lag- och domstolstrots, där förtroendevalda eller tjänstemän medvetet sätter sig över gällande lagstiftning eller domstolsavgöranden.

Vem omfattas?

Brottet har ett **betydligt bredare tillämpningsområde** än det befintliga tjänstefelsbrottet:

- Både **anställda tjänstemän** och **förtroendevalda/folkvalda** (t.ex. ledamöter i kommun- och regionfullmäktige) omfattas.
- Även anställda i **privata företag som utövar offentlig verksamhet** (t.ex. inom vård, skola och omsorg). En person som är anställd i ett privat företag kan omfattas när han eller hon utövar offentliga funktioner, men inte när han eller hon i sin yrkesutövning utövar funktioner som saknar anknytning till offentlig verksamhet.
- Till skillnad från tjänstefel krävs **ingen koppling till myndighetsutövning** – all verksamhet inom ramen för en offentlig tjänst eller ett offentligt uppdrag kan omfattas.
- Bestämmelsen gäller statliga myndigheter, kommuner och regioner.

Vad omfattas INTE?

- Rena **interna personal- och arbetsrättsliga frågor**, t.ex. brott mot kollektivavtal, interna föreskrifter eller anställningsavtal, faller utanför – såvida agerandet inte direkt påverkar utövandet av tjänsten.
- **Felbedömningar eller ett oklart rättsläge** omfattas inte. Det krävs uppsåt – någon som gör sitt bästa för att följa reglerna men misslyckas kan inte dömas.
- Till skillnad från tjänstefel finns **ingen ansvarsfrihet för ringa fall** motsvarande "ringa tjänstefel".

Straffskala

Brott	**Straff**
Missbruk av offentlig ställning	Böter eller fängelse i högst 2 år
Grovt missbruk av offentlig ställning	Fängelse i lägst 1 år 6 månader och högst 6 år
Grovt tjänstefel (skärpt minimistraff)	Fängelse i lägst 1 år 6 månader

Anmälningsplikt

Statliga arbetsgivare är – på samma sätt som redan gäller vid misstanke om tagande av muta och tjänstefel – **skyldiga att göra en åtalsanmälan** vid skälig misstanke om att en anställd har missbrukat, eller grovt missbrukat, sin offentliga ställning. Motsvarande formella skyldighet gäller inte för kommuner, regioner eller privata aktörer som utför offentligt finansierad verksamhet, men dessa bör enligt förarbetena agera på samma sätt och polisanmäla misstänkta fall.

Antikorruptionsperspektivet

Ur ett antikorruptionsperspektiv fyller det nya brottet en funktion som tidigare saknats i svensk rätt:

- **Det tätar ett glapp mellan mutbrotten och tjänstefel.** Mutbrotten (givande/tagande av muta) kräver en förmån som ges *till* eller *från* den offentliga befattningshavaren. Tjänstefel kräver koppling till myndighetsutövning. Missbruk av offentlig ställning kan träffa fall av maktmissbruk och gynnande som varken innebär en muta eller sker vid myndighetsutövning – till exempel att en tjänsteperson otillbörligt gynnar ett visst företag i en upphandling, eller medvetet motarbetar en enskild, utan att någon förmån någonsin passerar mellan parterna.
- **Det omfattar folkvalda politiker**, vilket tidigare varit en lucka – tjänstefelsansvaret har i praktiken främst träffat anställda tjänstemän.
- **Det adresserar organiserad brottslighets infiltration av det offentliga**, ett uttalat motiv bakom reformen, där enskilda tjänstepersoner eller förtroendevalda utnyttjar sin ställning för att gynna kriminella nätverk.
- **Det stärker den straffrättsliga verktygslådan vid offentlig upphandling**, ett område där Sveriges offentliga sektor omsätter över 1 000 miljarder kronor årligen och som är särskilt korruptionsutsatt.

Samtidigt finns en tydlig **avvägning mot rättssäkerhet och en fungerande förvaltning**. Flera fackförbund och Arbetsgivarverket har varit kritiska och varnat för att otydligheten i vilka situationer som omfattas kan leda till en mer försiktig och rädd tjänstemannakår. Lagstiftaren har mött denna kritik genom att kräva uppsåt och genom att undanta ren arbetsrättslig problematik, men bedömare pekar på att beviskravet för uppsåt kan göra bestämmelsen svårtillämpad i praktiken.

Lathund

Snabböversikt att använda i internutbildning, styrdokument eller riskbedömningar.

1. Känns igen brottet på tre kriterier

Samtliga tre måste vara uppfyllda:

- Personen utövar **offentlig tjänst, offentligt uppdrag eller offentlig verksamhet**
- Personen har **agerat eller underlåtit att agera i strid med lag eller författning**
- Syftet var att **själv eller annan få en otillbörlig förmån**, eller att **otillbörligt missgynna någon**
- Agerandet skedde **uppsåtligen** (avgörande – misstag och oklara rättslägen räknas inte)

2. Typexempel på handlingar som kan omfattas

- Otillbörligt gynna ett visst företag eller anbudsgivare vid upphandling
- Missbruka skattemedel för egna eller andras syften
- Medvetet motverka eller kringgå ett domstolsbeslut eller gällande lagstiftning ("kommunalt lag- och domstolstrots")
- Använda sin ställning för att gynna kriminella nätverk eller enskilda kontakter
- Medvetet missgynna en enskild person eller ett företag utan saklig grund

3. Vad räknas INTE som brottet

- Ärliga misstag eller felbedömningar i tjänsten
- Agerande i ett rättsligt oklart läge
- Rena interna personalfrågor (kollektivavtalsbrott, interna föreskrifter) utan koppling till tjänsteutövningen
- Ovarsamhet utan uppsåt (kan i stället utgöra tjänstefel)

4. Vem berörs?

Kategori	**Omfattas?**
Statligt anställda tjänstemän	Ja
Kommun- och regionanställda	Ja
Förtroendevalda/folkvalda (fullmäktige, nämnder m.fl.)	Ja
Privatanställda i offentligt finansierad verksamhet	Ja, i vissa fall

5. Checklista för organisationer (styrning, kultur, intern kontroll)

- Se över **riktlinjer och koder** så att gränsdragningen mot otillbörligt gynnande/missgynnande är tydlig, särskilt vid upphandling och myndighetskontakter
- Säkerställ **visselblåsarfunktion** och tydliga interna rapporteringsvägar för misstänkta överträdelser
- Utbilda chefer, handläggare och förtroendevalda om **skillnaden mellan tjänstefel, mutbrott och missbruk av offentlig ställning**
- Klargör **anmälningsrutiner**: statliga myndigheter har anmälningsplikt till åklagare/polis; kommuner, regioner och privata aktörer bör tillämpa motsvarande rutin även utan formell skyldighet
- Dokumentera beslutsunderlag vid upphandling och myndighetsutövning för att kunna visa att beslut var sakliga och opartiska
- Följ upp riskområden som identifierats i förarbetena: upphandling, hantering av skattemedel, och kontakter med aktörer kopplade till organiserad brottslighet

6. Så förhåller sig brottet till befintlig lagstiftning

Brott	**Kräver myndighetsutövning?**	**Omfattar folkvalda?**	**Kräver förmån till/från gärningspersonen?**
Tjänstefel (20 kap. 1 § BrB)	Ja	Nej	Nej
Mutbrott (givande/tagande av muta)	Nej	Ja	Ja – en förmån ges till/av befattningshavaren
Missbruk av offentlig ställning	**Nej**	**Ja**	**Nej – kan avse gynnande av tredje part eller missgynnande**

7. Referenser för fördjupning

- SOU 2025:87 *Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel*
- Lagrådsremiss och proposition, *Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar* Prop. 2025/26:217, (regeringen.se)
- Betänkande 2025/26:JuU40, Sveriges riksdag